

NEW AGE I NAVJEŠTAJ VJERE NA PRAGU TREĆEG TISUĆLJEĆA

ANTE KUSIĆ
Dubrovačka 45/VI
21000 Split

Izvorni znanstveni članak
Primljeno 7. 11. 1996.
UDK 289

Sažetak

New Age je suvremeni monističko-holistički (samostalno-cjelinski) svjetonazor, koji ide za spajanjem svih oblika religija u jedan jedini pogled na svijet i život, i to preko ezoteričko-tajanstvenih shvaćanja o reinkarnaciji, predegzistenciji i duhovnom Svemiru. Smatra se da T. de Chardin, učenjem o "Kozmičkom Kristu", utječe na nastanak pokreta New Age, kao i poznati fizičar Fritjof Capra sa svojom "Bootstrap hipotezom" (svijet je dinamičko tkivo međusobno ovisnih procesa). Glavni je "guru" (učitelj) tog svjetonazora "Bhagwan" Rajnesch. Pisac smatra da je za naviještanje kršćanstva danas najbitnije da svaki vjernik sebi samome postavi pitanje: "Stojim li ja svojom praksom života - na putu Kristu?"

ZNAČENJE IZRAZA "NEW AGE"

New Age je *novi oblik religioznosti*, koji je u mnogim temeljnim postavkama suprotan značenju "religije" u dosadašnjem značenju te riječi. Do sada je riječ "religija" (od lat. *religo* = svezati, odvezati) označavala određenu povezanost ovozemnog vjernika s izvanzemaljskim božanstvom. Sada *New Age* označava uglavnom određeno monističko-holističko (jednotno-cjelinsko) shvaćanje čovjeka sa svim bićima u svijetu: New Age teži k jedinstvenoj religiji svijeta, koja bi ujedinjavala sve religije svijeta, te u jednu cjelinu spojila svijet, čovjeka i božanstva. Poznati antropozof *Trevelyan* (*antropozofija* = učenje o čovjeku iz samog čovjeka, posebno iz njegove podsvijesti) definira New Age odrednicama: "reinkarnacija, predegzistencija duša, duhovne hijerarhije, duhovni Univerzum"¹. Kao "guru" (= učitelj) generacije New Age prihvaćen je Bhagvan (= savršeni) *Shree Rajnesch*. On govori kako "novi čovjek" mora biti slobodan od svega što ga opterećuje i povezuje s prošlosti: "Ja učim da postoji

novi svijet, novo čovječanstvo, novi put u svijet. Moja poruka čovječanstvu jest novi čovjek. Ja naučavam promjenu postojećega; ne nastavak ili daljnji razvoj onoga prošloga, nego nešto potpuno novo, što ne nastavlja prošlost."² U tom novom svijetu koji prihvaća New Age najvažnije su ove postavke:

a) Treba stvoriti novu sliku o svijetu, koja odgovara cjelini čovjek-svijet, bez ikakva oštrog rastavljanja.

b) Treba izvršiti *proširenje svijesti*, uključivši i podsvjesne sadržaje, se jer samo tako može doći do iskustvenog doživljavanja cjeline čovjek-svijet.

c) Treba pronalaziti načine za *samoostvarenje* čovjeka kao *pojedince*, za *spiritualnost* toga čovjeka i za novu karakterologiju *androgeniranja* (androgen = od grč. *aner*, *andros* = muškarac i *gine*, *ginaikos* =

1 F. W. HAACK, *Europas neue Religionen*, Herder, Freiburg 1993, str. 56 (dalje se navodi pod ENR).

2 ENR, str. 57.

žena; dakle: muško-žensko kao jedno biće) *novog čovjeka*.

d) Sve navedeno treba da vodi radikalnoj promjeni pojedinca i svijeta, i to u smjeru "spiritualizacije čitavog čovječanstva"³.

e) Treba provesti *spiritualiziranje čitava Svemira* i istovremenu *divinizaciju* samog čovjeka, shvaćena u smislu *procesa svijesti i iskustva*. To je, po New Ageu, otkriće cjelinskog jedinstva s Bogom. To je ono *monističko-holističko* (jednotno-cjelinsko) shvaćanje "svijet-čovjek-božanstvo", koje uključuje sjedinjenje svih religija - težeći k jedinstvenoj religiji svijeta. To shvaćanje, kako se dade lako naslutiti, prihvaća i aktiviranje okultnih sila i snaga u svakom pojedinom čovjeku, tako da svatko može imati kontakt sa svijetom duhova i tako učiniti upotrebljivima svoje potisnute energije, npr. preko spiritističkih seansi, preko služenja viskom, preko slušanja odgovarajućih kaseti itd.

f) Treba proširiti područja prirodoslovne znanosti, te - u njih uključivši metode i sadržaje "graničnih znanosti" (parapsihologije, bioenergetske medicine, astrologije) - čak i glazbenim tonovima, oblikovanima na odgovarajući način, treba priznati *lječiteljsku učinkovitost* i učinak *proširivanja svijesti*. Monotonom pjevanju šamana i recitiranju "mantra" treba također priznati učinak proširivanja svijesti.

g) Spiritualnost New Agea i njihovo shvaćanje sjedinjenosti svemira-čovjeka-božanstava treba *protegnuti i na područje ekonomije*. U ekonomiji treba na prvo mjesto staviti privrednu strategiju, koja će biti usklađena s prirodnim potrebama čovječanstva kao cjeline te onda decentralizirana i oslobođena od samovolje i sebičnih prohtjeva ekonomskih menadžera i njihovih spekulacija.

h) Individualni životni stil treba promijeniti, pretvorivši ga iz civilizacijski nametnutog u *prirodni stil življenja*: odijevati se prirodno i u laganu odjeću, hraniti se vegetarijanskim jelima, misliti globalno bez cjepidlačenja, isključiti ekološku zloupotrebu prirode, prihvatiti zahtjeve feminizma kao borbe protiv iskorištavanja ženskoga

spola⁴. Učenje što ga prihvaća New Age širi se danas po svijetu na mnogo načina: sastancima, sredstvima komunikacije, knjigama itd.

PODRIJETLO POKRETA NEW AGE

Günther Schwiwy, širitelj pokreta New Age, zaključuje: "Na temelju ... paralela koje smo mi (on govori o samome sebi) pokazali, nameće se zaključak: duh učenja New Agea (= Novog Doba) jest Duh Božji. To nam dopušta nadu i postavlja nam zahtjev da sudjelujemo u toj «blagoj zavjeri»"⁵ Po shvaćanju Schwiwyja, Teilhard de Chardin, učenjak i svećenik D. I., može se smatrati "krunskim svjedokom" za ideje vodilje New Agea⁶. Uz Chardina, po Schwiwyju, u to učenje su uključene i ideje Rudolfa Steinera, utemeljitelja antropozofije kao učenja o čovjeku iz samoga čovjeka. K tome, uključene su ideje biokemičara Ruperta Sheldrakea, po kojemu prirodni zakoni nisu nešto unaprijed zadano (apriorni), nego su neka vrst "uobičajenosti", kao npr. kod populacije štakora (kad oni nešto nauče nakon uspješnog pokušaja, drugi štakori poslije na nekom drugom mjestu to isto brže nauče). Po Schwiwyju, ovamo pripada i poznati fizičar Fritjof Capra, sa svojim knjigama "Wendezeit" (Bern-München-Wien 1984), tj. "Vrijeme obrata" i "Der kosmische Reigen - Physik und ostliche Mystik - ein zeitgemasses Weltbild" (Bern-München-Wien 1978), tj. "Kozmičko kolo - Fizika i istočna mistika - primjerena slika o svijetu". U tim dvjema knjigama iznosi Capra tzv. "*Bootstraphipotezu*", po kojoj je svemir samo "dinamično tkivo međusobno ovisnih procesa"⁷, u kojima nema "nikakvih temeljnih konstanta zakona ni jednadžbi"⁸. Pojam o "temeljnim prirodnim zakonima"

3 *Lexikon der Sekten, Sondergruppen und Weltanschauungen*, Herder, Freiburg 1990, str. 738-746, passim (dalje pod LSSW).

4 LSSW, str. 740-742, passim.

5 ENR, str. 51.

6 ENR, str. 53.

7 ENR, str. 52.

8 F. CAPRA, *Wendezeit*, Bern-München-Wien, 1983, str. 98. (Dalje pod *Wendezeit*).

proizvela je, prema učenju Capre, "vjera u božanskog zakonodavca, koja je u židovsko-kršćanskoj tradiciji bila duboko ukorijenjena"⁹. *Bootstrap* shvaćanje ne prihvaća nikakve temeljne zakone, ali prihvaća rezultante međusobno ovisnih procesa, i time podiže zapadnjački sistem mišljenja "na razinu budističke ili taoističke filozofije"¹⁰. Capra shvaća New Age i postavke koje taj pokret prihvaća ne kao "znanstvene postavke", nego kao "religiozna opredjeljenja", te i on kao i mnogi neospiritualisti, neognostici i šamani, vjeruje u planet Zemlju kao "živo biće iz vlastite snage"¹¹, kao i "jedno jedino živo biće"¹². Pri svemu tome Capra zapaža da "većina fizičara još nije prihvatila (njegova shvaćanja)", ali da ih on osobno "smatra filozofski značajnima... za našu kulturu u cjelini...; moderna fizika je prevladala mehanističko kartezijansko gledanje na svijet i ona nas vodi k stanovitom cjelinskom i najdubljem dinamičkom shvaćanju Svemira"¹³. Skupa s tim, njegova *Bootstrap hipoteza*, koja umjesto Boga vjere, shvaćenog kao Stvoritelja i Zakonodavca svijeta, prihvaća svjetonazor koji priznaje samo fizikalne tvorbe unutar Svemira koje se ostvaruju *vlastitom unutarnjom samodinamičkom procesa unutar cjeline Svemira*.

Može li se kršćanstvo, kao vjerski pogled na svijet i život, doktrinalno uključiti u takva shvaćanja suvremenog *New Agea*, kako to shvaća Günter Schivy u navedenom tekstu, spominjući i Teilharda de Chardina, D. I. kao "krunskog svjedoka" za postavku da je "duh *New Agea*" - "Duh Božji" pa da taj duh i kršćanin treba prihvatiti kao "blagu zavjeru". Naše je mišljenje, da Chardinov "*Univerzalni Krist*", tj. Krist, koji kao Bog inkarniran u cjelokupnoj materiji svijeta posvećuje tu materiju - što bi se iz Chardinova shvaćanja nekako moglo nategnuti samo u prilog određenih humanističkih postavki shvaćanja *New Agea* (vidjeti gore te postavke!), takav "univerzalni" Krist nije kod Chardina nikakav sinonim za npr. Caprinu cjelinsku "*samodinamičnost procesa sistema u Svemiru*", nego je on kod Chardina kao katoličkog vjernika Bog, koji je vlastitom svemogućnošću i sveznanjem u materiju postavio zakone njezine evolucije,

te je i sâm postao čovjekom, ali ne prestavši biti Bogom zbog svoje "utjelovljenosti"¹⁴. Po shvaćanju kršćanstva: Bog je različan od svijeta, i - baš kao entitet različan od svijeta - omogućio je evolucijsko nastajanje po zakonima "*sređenih*" novonastalih entiteta iz prvobitnih ne-entiteta, koje otkriva znanost. Inače bismo trebali reći da "iz ništa nastaje nešto" (iz neživota-život, iz nepameti-pamet, iz nečovjeka-čovjek, iz nereda, kaosa - sređenost, uvijek s bitno novim svojstvima i novim cjelinama vlastitog entiteta), i to sve - samo slijepom "igrom slučaja". Po shvaćanju vjernika: vjera u sveznajućeg Boga koji je odredio zakone evolucije ipak je *vjerodostojnija i logičnija* od vjere u "*božanstvo Slučaja*" po kojem bi određeni novi entitet ili novi ontički sadržaj sam po sebi nastao iz *svoga* prvobitnog "ništa".

Bitna razlika postoji u učenju pokreta *New Agea* i kršćanstva također u shvaćanju spasenja čovječanstva. Odlučujući *kriterij za pravilan put* k dobrobiti čovječanstva sastoji se - po učenju pokreta *New Agea* - u *transformaciji čovječje svijesti*. Po učenju kršćanstva: odlučujući kriterij pravilnog puta za dobrobit čovječanstva sastoji se u prvom redu u (politički, socijalno i karitativno proživljavanoj) solidarnoj ljubavi prema bližnjemu koji je u nevolji, i to u *rasponu cjelokupnog čovječanstva* (usp. Mt 25,31ss)¹⁵.

KKLJUČNI POJMOVI POKRETA NEW AGE

1. Cjelina

Suvremeni čovjek je u mnogočemu dvostruk, rascijepljen čovjek. Znanosti su se toliko razdijelile, da svakoj pripada tek jedan djelić stvarnosti, te je stručnjak na području toga djelića tako narcisoidno opijen svojim radom oko tog djelića da često ne vidi "cjeline" svega onoga što uvjetuje i svaki djelić.

9 ENR, str. 52.

10 *Wendezeit...*, str. 98.

11 *Wendezeit...*, str. 315.

12 *Wendezeit...*, str. 314.

13 *Wendezeit...*, str. 102-103.

14 Vidi: A. KUSIĆ, *Chardin - evolucionistički mislilac kršćanske usmjerenosti*, u: "Obnovljeni život" 37(1982)2,200-225.

Univerziteti su postali *di-verziteti*, kaže se u jednoj knjizi o shvaćanjima pokreta New Agea¹⁶. Stoga se danas više nego prije naglašava potreba "interdisciplinarnog istraživanja", s ciljem da se povezne niti jednog područja s drugim područjima svjesno vide i tako proučavaju. Ovamo posebno pripada odnos *subjekta* koji istražuje i *objekta* koji biva istraživani, jer: "čovjek kao subjekt ne živi u zrakopraznom prostoru, ispražnjenom od svih objekata (predmeta), a objektivni svijet biva iskustveno doživljen samo u čovječji subjektivnom mislećem biću, i to kao suučesnik života objektivnog svijeta"¹⁷. Pokret New Agea naglašava, kako *cijeli čovjek* nije ni sama materija ni sami duh, nego obadvoje. Međutim, on je kao *cjelina* iskopčan iz zajedništva sa Svemirom i s prirodom. U shvaćanju pokreta New Agea "uzima se vrlo ozbiljno da tijelo, duša i duh pripadaju čovjeku, na jednak način"¹⁸: tijelo je skup tjelesnih organa, duša je izvršitelj osjetilno spoznajnih i voljnih čina, duh je uočavatelj dubljih povezanosti među svim bićima u svijetu, i to preko intuicije. Ali sve to ostaje *cjelina*, kako se - u susretu s Fritjofom Caprom - izrazila Indira *Gandhi* u riječima koje navodi Capra: "Ja mislim, da je život nešto jedno i da je svijet nešto jedno... Kao što i znate, nama se u indijskoj filozofiji stalno govori, da smo mi dio svega i da je sve jedan dio nas. Stoga su problemi svijeta cjelinski nužno spojeni jedan s drugim."¹⁹ Pokret New Agea istu stvar naglašava ovako: "Samo u stalnoj životno nužnoj izmjeničnosti sa svojom bližom i daljom okolinom može čovjek - općenito rečeno - postojati. Ima čitavo mnoštvo novih ili starih zaboravljenih praktičnih načina i vježbi za razvijanje tijela i njegovih sposobnosti, kao i za predočivanje njegovih stanja (*sein Befinden*), i to kroz igre, plesove, slikanje, pjevanje itd... Isto tako, mnogo novoga nude lječiteljske prakse (= alternativna medicina), koje proizlaze iz naravi čovjeka i njegove okoline, ili od kozmičkih, psihičkih i duhovnih energija, te bivaju upotrebljene za liječenje."²⁰ Takva cjelinska međuovisnost, po shvaćanju pokreta New Agea, vrijedi i za tijelo i za dušu čovjeka. Materijal-

ističko shvaćanje svijesti kao proizvoda mozga i duše kao svežnja nagonskih reakcija koje se, zašecerenim kruhom i možda bičem, mogu uvjetovati, pristalice New Agea smatraju krivim. Ali New Age ne prihvaća ni vjersko shvaćanje duše: ona nije ograničena na pojedinca, pa se u ovom pokretu stoga ne govori o individualnoj duši, nego o "*transpersonalnoj duši*". Tu je čovjek samo djelić čitave prirode i velikog Svemira, i on stoji u trajnom, unutarnjem i izmjeničnom životnom odnosu spram prirode i Svemira.²¹ U ovom prikazu mi se želimo zaustaviti uglavnom na cjelinskom čovjeku, uključivši istraživanje spomenute *transpersonalne psihologije*. Transpersonalna psihologija istražuje *produženje duševne energije* prema van u kozmička područja: ona je tako reći svjesno ili nesvjesno povezivanje s *dušom svijeta, osjećanje jedinstva sa Svemirom*.²² U transpersonalnu psihologiju spada također *prodiranje u najdublje slojeve čovjeka*, i to pomoću sredstava kao su: koncentracija i meditacija, iskustva mističkih stanja i stanja ekstaze, izlaženje duše iz tijela i nagon prema transcendentnoj zbilji.²³ Ono "mistično (= sakriveno)" nije vidljivo ni pristupačno osjetilnoj spoznaji: "Ono je čisto duhovno. Vidljive su samo parapsihološke popratne pojave, koje su povezane s dušom, dok je mistika povezana s duhom. Duševni život - koji leži između duha i tijela - jest tako reći finotvarno eteričko tijelo, preko kojeg se pokazuje duh, i s njim mistika. Eto: cijeli čovjek - cjelovito jedinstvo: tijelo-duša-duh! Stoga se skoro i ne mogu opisati očitovanja mističkog doživljaja bez psiholoških i parapsiholoških pojmova...."²⁴ Sva

15 LSSW, str. 745.

16 K. LEDERGERBER - P. BIERI, *Was geht New Age die Christen an?*, Herder, Freiburg i.B., 1988, str. 65.

17 *Nav. dj.*, str. 66.

18 *Nav. dj.*, str. 67.

19 F. CAPRA, *Das Neue Denken*, Bern-München-Wien, 1987, str. 351.

20 K. LEDERGERBER - P. BIERI, *nav. dj.*, str. 67.

21 *Isto*, str. 69-70.

22 *Isto*.

23 *Isto*.

24 *Isto*.

takva pitanja proširivanja dometa duše i duha pripadaju u pokretu New Agea u "transpersonalnu psihologiju", a samo individualna psihologija razbija, cijepa pravu cjelinu čovjeka. Tu cjelinu razbija i učenje racionalizma od svršetka srednjeg vijeka pa sve do danas. Naime: "U cjelinu ljudske spoznaje spada uz logiku i *intuicija* (= neposredno doživljajno gledanje) kao duhovno osjećanje i opažanje u područjima znanja, u koja se sa samim razumom nikako ne može doći.. New-Age mišljenje teži prema takvom načinu mišljenja, koje se sastoji u živom, dakle *cjelinskom polaritetu razuma i intuicije*."²⁵ To znači: New Age - umjesto mišljenja samo glavom - priznaje i "*mišljenje srca*"²⁶, nadahnuto kroz osjećaje sjedinjenosti i ljubavi za "cjelinsko" doživljavanje sebe u Svemu i Svega u sebi. Isto tako New Age ne dopušta diskriminaciju između muškarca i žene: muškarac i žena su jedna cjelina, gdje se materijalne i fiziološke razlike spajaju u *duševnom i duhovnom jedinstvu*.

Opet se pojavljuje pitanje: Može li se kršćanstvo kao vjera uključiti u ovakva - na više mjesta barem simpatična - shvaćanja? Nama se pravilnim čini odgovor: Može - *dijaloški*, ali uglavnom ne i doktrinalno: premda je u tim shvaćanjima stalno naglašavano ono "*cjelinsko*", i ono doista biva "*parcijalizirano*", jer: bilo koja "cjelina" za naše ljudske spoznajne moći ostaje samo "parcijalno" dohvatna. Postoji metodološko načelo stjecanja znanja koje glasi: "*distinguer pour unir*" tj. "razlikovati da bi se sjedinjavalo". Točno?! Ali mnogi su ljudi skloni cjepidlačnom "razlikovanju", dok su drugi opet skloni površnom "sjedinjavanju". Prvima postaje "vrlo važno" ono što nema takvu vrijednost, drugima postaje "nevažno" ono što možda ima veliku vrijednost. *Razilaze se kriteriji vrednovanja*, a onda se razilaze i do teških i nečovječnih posljedica vode i postupci oko izvođenja zaključaka. Jednome drogiranom postaje apsolutno najvažnijom stvari u svijetu - osigurati svim sredstvima užitke za svoje "ja", itd. Naše ljudske "cjeline", na ovaj ili onaj način, skoro u pravilu, na jedan ili drugi način, ostaju "parcijalne". I svi ratovi kroz

povijest počinjali su s riječi-vodiljom "pravda za sve", a redovito su se pretvarali u razne oblike nepravde. Stoga nam se čini da je kršćansko "staro Evandjelje" još uvijek "najbolja pomoć za naše društvene ustanove", odnosno za reguliranje i liječenje našeg međusobnog suživota (franc. filozof *Hypolite Taine*). "Samo onaj Jedan može nas izliječiti, onaj koji je od Stvoritelja dobio punomoć, potpunu snagu ozdravljanja. Stoga, njega nazivamo Spasitelj, nosilac spasenja, Otkupitelj. On je Isus, Krist u kojemu je sami Bog postao čovjekom. Preko njega mogu svijet i ljudi, doduše ne bez svoje spremnosti, biti izliječeni i posvećeni."²⁷

2. Organizam

Suvremena biologija jasno opisuje što sve ulazi u sastav nekog živog organizma. Ali ona se danas također ograničava, biokemijski i genetički, na život biljaka, životinja i animalnog dijela čovjeka. Međutim, to je tek mali isječak svih pojava života, koji ne obuhvaća npr. život duše i duha. Kad bi se pošlo odatle, trebalo bi reći da najviši stupanj života *počinje od duha, izvorno - u Duhu Boga* te da se završava u slabijem intenzitetu u tjelesnim živim bićima. Počevši od materijalnog svijeta, moglo bi se reći da život počinje već u mineralima (*Teilhard de Chardin*). I Zemlja i čitav Svemir mogli bi se promatrati kao živo biće koje se evolucijski razvijalo u sve kompliciranije oblike živih bića. I čitavo čovječanstvo jest stanovita organska cjelina. "Čovječanstvo je živo biće, stanovit pravi, živi organizam, tako reći - jedan 'veliki čovjek'."²⁸ U naše vrijeme proširene su više nego prije "tjeskoba, depresija, očajanje, bijeg u droge i samoubojstvo", a sve su to "simptomi i neuralgična mjesta na rastućem tijelu 'velikog čovjeka'²⁹. Čovječanstvo, "veliki čovjek", još uvijek je kaotična masa, sastavljena od jedinki "čovjek", koje se "jedinke" između

25 *Isto*, str. 71.

26 *Isto*.

27 *Isto*, str. 73.

28 *Nav. mj.*, str. 74-75.

29 *Nav. mj.*

sebe bore. Ipak se iz toga - uz porođajne bolove - razvija "veliki čovjek", jer evolucija uvijek korača iz jednostavnijih tvorba prema sve kompleksnijima: pojedine ćelije postaju organima, a organi oblikuju jedinice određene cjeline. "Sve živo teži prema višem i punijem životu, kvantitativno prema širenju i kvalitativno prema višem stupnju intenziteta i kompleksnosti... Ako već pojedinačni ljudski organizmi stalno završavaju u nekom još višem organizmu, onda iz svega toga izrasta živo biće čovječanstva, 'veliki čovjek'"³⁰, isto onako kako iz mineralnih elemenata nastaju biljke, iz biljaka životinjski svijet, iz biljnoga i životinjskoga - svijet čovjeka. "Minerali ostaju u svim višim područjima kao minerali - ali izmijenjeni... Oni ostaju što jesu, ali ipak postaju nešto drugo."³¹ To, međutim, nije samo - kako se to shvaća u materijalističkom načinu mišljenja - slučajem i nužnošću ostvarivani završetak evolutivnih procesa, nešto kao u povećavanju i smanjivanju "dina" (pješčanih nanosa u pustinji), već je *to djelo neke više svijesti*, koju moramo shvatiti kao životni centar sjedinjavanja i sakupljanja građevnih elemenata u "organizam" višeg reda nego je to moguće po samim sastavnim elementima. Nijedna zgrada ne može sama sebe izgraditi od svojih sastavnih elemenata kamena, vapna i drveta! "Drugim riječima: duša životinje, duša-duh čovjeka jesu to što djeluje da prehrambeni elementi ili podređeni organizmi budu uvučeni u nove cjelinske organizme. Istovremeno teži i niži oblik života stalno prema višim oblicima. Zakon evolucije povezuje impulse odozgo i guranje iznutra. To vrijedi možda i za razvoj čovjeka prema čovječanstvu."³² Razvija se i jedinstvo svijesti, sve do samosvijesti čovječanstva. U kršćanskom shvaćanju, to je sadržano u učenju o zajedništvu ljudi kao "*mističnom Tijelu Kristovu*". "Taj je istovremeno kozmički Krist, kako je to - više ili manje jasno izraženo - gledao Pavao, Augustin... Swedenborg, Bohme, Teilhard de Chardin i drugi... Pretpostavka za višu organizamsku sjedinjenost čovječanstva jest djelotvorno prihvaćanje bezgranične međusobne ljubavi. U njoj se pokazuje bezgranična ljubav

Božja prema čovjeku, a ta je u Kristu osobno nastupila."³³ Pisci o pokretu New Agea Ledergerber i Bieri upravo tu vide stanovitu sličnost i - prema tome - stanovitu mogućnost međusobnog susretanja kršćanstva i New Agea. Apostol Pavao opisuje zajednicu prvih kršćana kao veliko tijelo, organizam čija je vezivna snaga međusobna ljubav, a glava i srce tog tijela - Isus Krist. U svezi s tim podatkom Sv. pisma pišu Ledergerber i Bieri: "Konačno postoji nada da se na zaobilaznom putu *preko New Agea i drugih novih poticaja mišljenja opet unese (einzieht) u kršćanska uvjerenja novi 'život'*... Jer: sva stvorenja (Duha Božjega, kao Duše cjelokupnog Stvorenog organizma, m. o.) jesu žive ćelije organizama višeg ili nižeg stupnja. Vjernik se osjeća kao ćelija čovječanstva koje zajedno raste prema jedinstvu čovječanstva, jednako kao i ćelija sakrivenog Kristova tijela, koje kao sjemenka mijenja zemaljsko kraljevstvo čovječanstva."³⁴ Švedski pisac knjiga o komunikaciji s duhovima, Emanuel Swedenborg (1688-1772), u knjizi *Homo Maximus - Der himmlische und der leibliche Mensch* (Veliki čovjek - Nebeski i tjelesni čovjek), piše o tome ovako: "Čovjek je samo djelić - partikula - u Velikom čovjeku, i nikada nema u čovjeku nešto što ne bi imalo svoju primjerenost u odnosu na Velikog čovjeka. Čovjek ne može postojati na nikakav drugi način osim da on - kao dio, u svima svojim očitovanjima života - na sličan način odgovara Velikom čovjeku."³⁵

3. Transformacija

Transformacija je najizrazitija ključna riječ u shvaćanju New Agea. New Age zahtijeva "izmjenu paradigme" (= mjerodavna lozinka življenja i mišljenja u pojedinim povijesnim razdobljima). Tako je "paradigma" novoga vijeka - *znanstveno istraživanje svega u svijetu*. New Age zahtijeva izmjenu

30 *Nav. dj.*, str. 76.

31 *Nav. mj.*, str. 76.

32 *Nav. mj.*

33 *Nav. dj.*, str. 78-79.

34 *Nav. dj.*, str. 80.

35 *Nav. dj.*, str. 80.

dosadašnjih paradigmi.³⁶ U tom pravcu je fizičar Fritjof Capra napisao opsežnu knjigu *Wendezeit (= Vrijeme obrata)*, u kojoj kao dvije paradigme međusobno suprotstavlja "Newtonovski svjetski stroj" i "Novu fiziku."³⁷ Newtonska fizika "stroja" (koji radi pomoću primanja "kontinuirane" energije) ostaje istraživački posve nemoćna u istraživanju "atoma" i njegovih čestica (naime: atomi izaruju energiju "diskontinuirano"). Eto, izmijenila se paradigma "kontinuirano" i "diskontinuirano", a skupa s njom temeljni pojmovi o prostoru, vremenu, materiji, predmetnosti, uzročnosti. S heliocentričkom teorijom izmijenio je Kopernik astronomsku "paradigmu" geocentričkog svemira. U svojoj viziji biološke velike evolucije daje *Teilhard de Chardin* "transformizmu" (= evolutivno prelaženje jedne vrste živih bića u drugu vrst živih bića) centralno značenje: on "transformizam" shvaća dinamički, tj. kao proces mijenjanja i neprekidno višeg stupnja razvoja nastajanja bića u svemiru, redom sve do "čovjeka", koji se međutim razvija dalje kao određena "zona napredujućeg duhovnog preoblikovanja"³⁸, prema Utjelovljenom Isusu Kristu kao "Točki Omega" evolucije svijeta i čovjeka - po Teilhardu de Chardinu. Težnja k transformaciji u krugovima New Agea je vrlo opsežna. Ona počinje s prirodom: New Age mijenja dosadašnje stajalište prema prirodi, pa umjesto izrabljivanja prirode u smislu starog mentaliteta privrede postavlja načelo "unutarnjeg odnosa: *odnos ljubavi prema ostalim stvorenjima*"³⁹. Graditi nove putove, razvijati prastare metode, npr. akupunkturu, čovjeka činiti osjetljivijim! "Duša također zahtijeva da se transformira: *preko više svijesti i viših spoznaja*."⁴⁰ One proširuju područje opažanja, npr. preko Yoga prakse, kako to istražuje transpersonalna psihologija. "Duhovnost mora nadomjestiti praktični materijalizam."⁴¹ Na mjesto izvanjskog upravljanja autoritetom mora nastupiti unutarnje vodstvo, koje potječe iz vlastitih dubina duše ili iz onostranih izvora. Otuda načelo Davida Spranglera u knjizi *New Age - Die Geburt eines neues Zeitalter* (New Age - Rađanje nove vremenske dobi). "Za

unutarnju transformaciju traže se bezgranična ljubav i istina"⁴², na način "budite uvijek u stanju pripremnosti za promjenu"⁴³. Ali najvažnije je da se transformira čitavo ljudsko društvo. "Iz borbe čovjeka-pojedinca, svih protiv svijeta, mora - preko duhovne promjene - nastati jednodušno, živo i djelotvorno čovječanstvo, gdje vladaju jedinstvo, mir i nenasilje."⁴⁴ I u Bibliji apostol Pavao opominje svoju kršćansku prazajednicu preko zapovijedi "svucite starog čovjeka vašeg ranijeg života" i "obucite novog čovjeka". Međutim, to nije lako, kako dokazuje i povijest kršćanstva već skoro 2.000 godina. Po shvaćanju New Agea, temeljita transformacija postavlja načelo: "Više ne određivati sve specijaliziranim razumom u glavi, nego pustiti da progovori i da misli *srce koje cjelinski osjeća*. Transformirati se... znači sebe odriječiti od staroga. Ma koliko to staro nekome još bilo drago, ono se mora žrtvovati ili promijeniti u novo, ako je došlo vrijeme za to... Smrt je uvjet za novo uskrsnuće."⁴⁵ Zahtjevi za obrat mišljenja i osjećanja od onoga čovjeku izvanjskog k onome što je njemu unutarnje, posebno u njegovu "srcu", postoje ne samo u shvaćanjima New Agea, nego i u kršćanskim pokretima. Tako npr. u nekim kršćanskim zajednicama prakticiraju se *seanse objava*, u stilu i u molitvi za "*obnovu čovječanstva i Zemlje*". Na jednoj od tih sjednica primljena je "poruka": "Ljubite ovaj svijet do njegova razbuđivanja, ali ne učestvujte u onome što vam svijet daje. Ljubite ga molitvom, da sve dođe do promjene. Radujte se tome da se događaji na ovoj zemlji mijenjaju, da Svjetlo dolazi i pobjeđuje... Zemlja će biti promijenjena u rajsko življenje, kakvo je bilo prije nego se dogodio istočni grijeh."⁴⁶

36 Usp. *Wendezeit*.

37 *Nav. dj.*, str. 57-103, passim.

38 LEDERGERBER-BIERI, *nav. dj.*, str. 80-81.

39 *Nav. dj.*, str. 81.

40 *Isto*.

41 *Isto*.

42 LEDERGERBER-BIERI, *nav. dj.*, str. 81.

43 *Isto*.

44 *Nav. dj.*, str. 81-82.

45 *Nav. dj.*, str. 83.

46 *Nav. dj.*, str. 84-85.

4. Duhovnost

Duhovnost je osobito omiljena riječ pristalica New Agea. Riječ "duh", međutim, ovdje je višeznačna: ostaje samo glavna značajka shvaćanja, da materijalizam u sljedećem vremenskom razdoblju neće biti mjerodavan za mišljenje i djelovanje. New Age vjeruje da umjesto materijalističkog gledanja na svijet i život dolazi doba "duhovnosti", i to u smislu transformacije čovjeka iznutra: čovjek će dobiti nove poglede na svijet i život, nove predodžbe; na temelju psihičke i nadosjetilne prakse i stanja, osobito onih ezoteričnih (unutrašnjih i tajanstvenih spoznaja i moći, koje čovjek aktivira preko kontaktiranja s nevidljivim kozmičkim svjetovima i bićima) te putem spiritizma (kontaktiranja s duhovima), čovjek će doći do proširenja svijesti. U knjizi objave za pristalice New Agea, pod naslovom "Grenzenlose Liebe und Wahrheit" (*Bezgranična ljubav i istina*), i u drugim brošurama za New Age igra veliku ulogu etičko usavršavanje novog čovjeka u pitanjima mira, jedinstva i ljubavi. Često se u tom "usavršavanju" prakticiraju "stari mitski obredi inicijacije" ("*posvećenja*", u smislu: primanja u članstvo) i šamansko (šaman = poglavar tajnog magijskog društva) *dovođenje u stanje ekstaze* (= zanos - do gubitka svijesti), čime se dolazi *do takve spiritualnosti, kako je shvaća New Age*. Tu se daje naslutiti velika razlika između "spiritualnosti" u smislu kršćanstva i u smislu New Agea. U kršćanstvu "otkupljenje" dolazi uz pomoć beskonačne snage Božjega Duha. Po shvaćanju New Agea ono dolazi putem raznih obreda, mitova, meditacije i stanja transa (= ekstaza), intuicije itd. Osim toga, o unutarnjoj duhovnoj ljubavi ne odlučuju ni teorija vjerovanja ni ezoterički tajanstveni doživljaji. Stoga treba, kako se to kaže već u Bibliji, "*razlikovati duhove*", tako da se ne zamijene emocionalnost i bolesna stanja ekstaza s istinskom duhovnošću, kao *svjesnim predanjem samoga sebe Bogu - svome Stvoritelju i Ocu*. Različnim oblicima djelovanja na psihu (sugestijom, hipnozom, kemijskim sredstvima itd.) dogode se različiti utjecaji na psihički život i čovječje os-

jećaje, ali to nema nikakve veze s autentičnom duhovnošću, nego samo s promjenama u radu živčanog sustava. Stoga, kad npr. Timothy Leary kaže: "Jedan LSD-udar u glavu jest duhovna ekstaza"⁴⁷, on zapravo govori o poremećaju rada mozga zbog djelovanja LSD-preparata.

5. Svijest

Jedan od glavnih ciljeva pristalica New Agea jest proširenje svijesti. Do sada smo govorili o tom na što se sve odnosi to "proširenje". Ovdje govorimo o samoj strukturi i o područjima svijesti, npr. o njezinu sadržajnom produbljivanju i stupnjevima svijesti. U svojoj knjizi s naslovom *New Age - Die Geburt eines Neuen Zeitalters* (New Age - rođenje novog doba) /Verlag Fischer - TB 3373, Frankfurt 1978/ piše David Spangler: "Zemlja sada dočekuje novu zrelost svijesti. Ako je hoćete dočekati, morate se i vi promijeniti"⁴⁸, u smjeru beskonačne ljubavi i istine. New Age se bavi tim proširivanjem svijesti, kako smo to i pokazali. Racionalistički duh prošlog vremena potisnuo je spoznaje o entitetima nematerijalnog, kozmičkog i onostranog svijeta duhovnih bića, kao i pitanja o prvim uzrocima svijeta, npr. o Bogu, itd. Duh racionalističkog vremena isključio je iz svijesti takva pitanja. Protiv Freuda i njegova panseksualističkog učenja, njegov učenik K. G. Jung otkrio je područja Nesvjesnoga u nama, što je Jung nazvao "*arhetipi*", kolektivni i pojedinačni - prema tome jesu li u Nesvjesno u nama dospjeli iz cjelokupne povijesti čovječjih predaka ili iz iskustva svakog pojedinca. Svi takvi oblici "nesvjesnog" u nama, u životu čovjeka pojave se povremeno i u zoni svjesnoga. Velika želja pristalica New Agea, kako smo to spomenuli, jest *proširenje svijesti*, i to na područja Svemira, na sve vidljivo i nevidljivo, na područja ovostranih Stvorenja kao i na područja bića iz drugoga svijeta. New Age danas teže k proširenju svijesti do

47 Nav. dj., str. 88.

48 Nav. dj., str. 88.

najviših sfera Kozmosa, uključujući u taj *Kozmos* ovaj vidljivi njegov dio i onaj nevidljivi. Stoga prihvaćaju već zaboravljene stare prakse saznavanja od stanja "transa" do spiritističkih "sastanaka (seansa)". Proširenje svijesti omogućava, po učenju New Agea, "produbljivanje svijesti" i "uzvišivanje svijesti". "Produbljivanje svijesti" jest prodiranje svijesti u još nepoznate, daleke i nesvjesne, slojeve vlastite duše, i to ne samo one emocionalnog i kozmičkog karaktera, nego i one "duhovnog unutarnjega svijeta", tj. etičku svijest, vjeru i ljubav. Pošavši od čovječje "proširene svijesti", dolazi se - preko *produživanja vertikalne svijesti - do Najviše Svijesti* tj. do Boga kao Duhovnog bića, ili kao "Nadsvijesti". Tako ona vertikalna svijest "unutarnjeg svijeta" povezuje srce čovjeka sa srcem Boga, i to pomoću sveobnavljajuće ljubavi koja mijenja čovjeka i približava ga savršenstvu: "Umrte u meni, da biste došli u istinskog Samoga sebe (Selbst = Sebstvo)"⁴⁹.

a. Bog u čovječjoj nutrini

Bog je sam onaj "Bog u nutrini" čovjeka, smatra se u New Ageu. Stoga nije prihvatljivo dalje govoriti o Bogu u duhu "zastarjelog zapadnjačko-crkvenog Gospodina Boga iznad oblaka"⁵⁰. Po shvaćanju New Agea, taj "Bog u nutrini" objavljuje se kao ona, u Nesvjesnome preostala, božanska iskra svjetlosti čovjeka. "Nutrina čovjeka samo je posuda, tako reći psihički prostor, u kojemu je prisutna božanska duševna iskra čovjeka i u njoj besprostorni Bog."⁵¹

S takvim poistovjećivanjem Boga kao Vrhunske svijesti s našom ljudskom svijesti ne slaže se kršćansko učenje o Bogu. Po učenju kršćanstva: Božanska nadsvijest nije produživanje ljudske svijesti, nego sâm čovjek, ako se želi potpuno predati Bogu na način kršćanskih mistika, treba svoju Ja-svijest napustiti, tj. svoje misli, svoje osjećaje, svoju volju u potpunosti usmjeriti na Boga, na njegovu apsolutno samostalnu Nadsvijest - kako bi se u potpunosti mogao predati Božjoj svemogućoj volji. "Tu se ne radi o znanju, nego o stupnju ljubavi"⁵², tj. o potpunoj predaji sebe u ruke Božje.

b. Bog kao Kozmos

"Bog u čovječjoj nutrini", u shvaćanju New Agea, produžuje se na neki način u "Boga kao kozmos", tj. kao u svojevrsnu Dušu svijeta. U takvoj koncepciji Kozmosa Bog ostaje imanentan (lat. *manere in* = ostati u nečemu) svijetu, ostaje bez svoje transcendentnosti (lat. *transcendere* = nad-ilaziti sve što je u svijetu). Za kršćanina Bog je apsolutni Bitak, koji je izvan svakog ograničenog i uvijek relativnog bića u svijetu. Smanjivanje Boga, kao u New Ageu, vodi s jedne strane *samoobožavanju* vlastitog Ja, a s druge *bježanju od vlastitog Ja*. Bog-Kozmos je samo cjelina Prirode, gdje čovjek biva djelić prirode, koji se gubi u beskonačnosti Svemira kao kapljica vode u moru Kozmosa. I u takvom shvaćanju, kršćanski pogled na svijet i život nespojiv je s učenjem New Agea: po New Ageu - Kozmos "stvara" Boga i Bog "stvara" Kozmos izmjenično. Po kršćanskom pak shvaćanju Bog je apsolutna svemogućnost, i prema tome "slobodan" je stvoriti ili ne stvoriti bilo što, osim onoga što samo u sebi nosi proturječje (npr. četverokutni trokut): ne može se govoriti o "stvaranju" proturječne stvarnosti, jer takva bi bila sinonim za "ništa", a "stvara se" isključivo stvarnost koja je "nešto". Bog je, po kršćanstvu, slikovito rečeno, "središte" Svemira, "srce" Svemira, ali - on je Osoba, tj. o bilo čemu neovisni sveznajući Bitak.

d. Bog kao Nadsvijest

Po učenju New Agea biva Bog "nadsvijest" kao vrhunac ili imanentno ishodište usvijetne svjestitosti. Po kršćanskom učenju, Božja Nadsvijest je *transcendentna* (iznad Svijeta) i istovremeno imanentna (unutar svijeta, kao sveprisutna i posvudna, bez poistovjećenja, slikovito rečeno - kao što je npr. podmornica, *čitava u moru*, ali bez *poistovjećenja* podmornice i morske vode).

49 *Nav. dj.*, str. 91.

50 *Nav. dj.*, str. 94.

51 *Nav. dj.*, str. 96.

52 *Nav. dj.*, str. 96.

e. Bog kao osoba

Pristalicama New Agea vrlo često biva onaj "beskonačni kozmički Bog - božanski Kozmos - bliži nego voljeni Otac"⁵³. Ali kod jednog od učitelja New Agea, Davida Spanglera, Bog je shvaćen kao središnja točka novoga svijeta, a *kozmički Krist* nazvan je Ljubljeni. U jednoj molitvi to se izriče ovim riječima: "Naš Ljubljeni,... mi se radujemo ovom jedinstvu (svega što Ti jesi) sa svim područjima života i sa svim izražajnim oblicima Tvoga Bića, i mi hoćemo da se s njima sjedinimo, da skupa oblikujemo novo nebo i novu zemlju. Amen."⁵⁴ Mi možemo, dakle, naći Boga samo ako slijedimo Isusa, naš uzor, ako žrtvujemo egocentričku samosvijest, ako postanemo čestiti kao naš božanski Prijatelj i Ljubljeni. Božanska svijest mora dakle stupiti na mjesto naše samosvijesti. Kristova svijest mora postati našom sviješću.⁵⁵ Po riječima *Chardina*: "Zaista, postoji stanovit glazbeni, kršćanski ton, koji omogućava da čitav svijet leprša kao neki neizmjerljivi gong u božanskome Kristu. Taj ton je jedinstven i univerzalan. U njemu samome sastoji se Evanđelje. Samo on je - ono zbiljsko."⁵⁶ To je zapravo sadržaj danas često upotrebljavanog izraza "*Krist-svijest*" u New Age literaturi, i to u ezoteričkim New Age krugovima (grč. *esotherikos* = skup tajanstvenih sila, koje se raznim obredima /magija, spiritizam, vraćanje, trans.../ nastoji staviti u službu čovjeka). U tim krugovima govori se o "Kristu-svijesti, Kristu-počelu, Kristu-energiji, Kristu-svjetlosti, itd. Događa se čak i to, da ljudi same sebe proglašuju za Krista koji je ponovno došao."⁵⁷ Dapače, ide se i dalje: Bog-Stvaratelj svemira postaje osobnim "Bogom u nutriini" čovjeka. Bog - putem toga tajanstvenog ponovnog oživljavanja Krista Isusa u ljudima - ulazi u ljude i u čitav Svemir, te sve mijenja u svoju vlastitu krasotu. Na taj način, otkupljeno čovječanstvo biva mistično tijelo Kristovo, a Svemir biva Tijelo kozmičkog Krista. Skupa s time, čovječanstvo i Kozmos postaju velikim božanskim organizmom i nebeskim živim bićem, kojeg je glava i srce sami Isus Krist. Na taj način biva stari "otpali (po grijehu) svijet" izmi-

jenjen u "novo stvorenje, na novoj Zemlji s novim čovjekom, u novom Eonu."⁵⁸

f. Kozmički Krist kod Teilharda de Chardina, Spanglera i Trevelyana

Chardinovo shvaćanje Krista jest vjersko i donekle ezoteričko. To slijedi npr. iz njegovih riječi o "stanovitoj trećoj naravi Kristovoj, naime onoj koja nije ni čovječja, ni božanska, nego kozmička... Kako to čitamo kod Pavla i Ivana: Svijet stvoriti, završiti i otkupiti! - za Boga znači sjediniti svijet u stanovito organsko sjedinjenje sa samim sobom. Na koji način Bog to sjedinjuje? Ukoliko on s jednim dijelom svoga bitka uroni u same stvari... te preuzima vodstvo i plan same materije, što mi danas zovemo evolucija... Kao princip sveopće životne snage, postavši čovjek među ostalim ljudima, Krist je... preuzeo svoje mjesto, i od tada on je tu, da sami uspon svijesti, u koju je on sebe smjestio, oko sebe savije, pročišćava, vodi i oduhovljuje do najvišeg stupnja... I kad on tako sve sakupi i sve preoblikuje, zadnje njegovo djelo bit će povratak božanskom ognjištu, koje on nikada nije napustio, i on će se opet vratiti Sebi Samome sa svim onim što je postigao... Krist ima stanovito kozmičko tijelo, koje se proteže iznad čitavog Univerzuma... Utjelovljenje je obnova, ponovno uspostavljanje svih snaga i sila Svemira; Krist je instrument, središte, cilj svega oduhovljenog i materijalnog stvaranja; preko njega - sve je stvoreno, posvećeno, oživljeno... Mistični Krist još nije dostigao svoj potpuni rast, pa tako niti kozmički Krist."⁵⁹ Kod Chardina je naglašen ortodokсни kršćanski pogled na osobu Isusa Krista, u kojem svijet i Bog ostaju uvijek različiti i istovremeno u svojevrsnom dopunjavanju, i to kao u "središtu" svestrane i "dirigirane" evolucije (utjelovljeni Krist = Centar svih centara novih

53 *Nav. dj.*, str. 99.54 *Nav. dj.*, str. 99.55 *Nav. dj.*, str. 100.56 *Nav. dj.*, str. 101.57 *Nav. dj.*, str. 102.58 *Nav. dj.*, str. 104.59 *Nav. dj.*, str. 117.

evolutivnih oblika ili "emergencija") svega, što se okolo njega kao "središta" oblikuje.⁶⁰

David Spangler dao je New Ageu viši oblik inspiracije ili objave, kao i duhovni program samog pokreta. U njegovu učenju treba razlikovati religiozni i ezoterički aspekt shvaćanja "kozmičkog Krista". On priznaje povijesnog Isusa i njegovo specifično religiozno poslanje i djelovanje, a ezoterička dimenzija nadolazi - prema njemu - tek poslije. "Krist nije na početku došao na zemlju u svome punom sjaju... on se pojavio u skromnom obliku... došao je pod vidom ljubavi, i propovijedao je (warb) svijest čovječnosti... - Zatim je počela jedna od najvećih drama povijesti ovoga planeta, kada je aspekt kozmičkog Krista kroz Isusovu svijest prozeo fizički, eterički i duhovni život Zemlje." Tada je "Kristova žrtva", preko Kozmičkog Krista "postala doista Spasiteljem". Kristova žrtva izvršila je svoje djelo u njegovim nasljednicima.

Ezoteričko-kozmički aspekt gledanja na Krista kod Spanglera počinje već s "istočnim grijehom" Adama, koji nije živio u materijalnom raju, nego u svojevrsnom "finitvarno-duhovnom ili eteričkom raju", a - zbog neke pogreške - upao je u materijalno zgusnuti sadašnji svijet: "Istočni grijeh čovjeka bio je to, da su se njegove duhovne energije na početku povezale s takvim silama materije, da su mogle ući u područje tjelesnih iskustava. Čovječanstvo je išlo u opasnost da se zaplete u carstvu materije i forme." Bog je u svome milosrđu i ljubavi poslao Krista, svoju Vječnu Mudrost, svoj Logos na zemlju, da čovjeku pruži novu mogućnost da se uzdigne. Za čovjeka s čisto ezoteričkim pogledom na svijet, ta nova mogućnost čovjekova uzdizanja zahtijeva evoluciju kao nešto nužno: "Proces evolucije Zemlje zahtijeva isprepletenost sa silama materijalizacije." Kozmički Krist, kako ga Spangler u značenju ezoteričkog Krista shvaća, jest božanska sila koja se suprotstavlja padanju u materijalizaciju: "Kozmički Krist htio se je boriti protiv (materijalizacije), ukoliko je iz njega tekao duhovni život i svjetlost, ljubav i istina. On je postao poznat kao Buda, kao Prosvjetljeni ili Probudeni." Sa svim time skupa postao

je Krist "Kozmički Krist", i njegovo zračenje duhovnosti protiv materijalizacije nastavlja se već dvije tisuće godina, koje pripadaju - astrološki - konstelaciji Ribe, dok se u našem vremenu događa prijelaz u konstelaciju Vodenjaka - u kojoj će prevladati ljubav, predanost i idealizam, za razliku od konstelacije Ribe gdje su vladali mržnja, sebičnost i materijalna dobra. Takav svoj ezoterički aspekt Kristova otkupljenja opisuje Spangler ovako: "Jedan dio života, svijesti i moći kozmičkog Krista bio je utjelovljen u zemlju te je smio biti oslobođen tek kada se evolucija života na zemlji bude mogla osloniti na njega te se ovaj život bude mogao vratiti natrag u svoj kozmički zavičaj. To je bilo tajanstveno raspeće: Kozmička jezgra bila je predana križu od materije, prostora i vremena, i Krist položen u grob od jednog stupnja života, koji je grob za njega imao veliku gustoću mase. Tu bi on počivao do uskrsnuća svijesti u životnim strujama Planeta, posebno ljudskog područja... Logos Zemlje morao je u sebi iskusiti rođenje jednog moćnijeg Krista-života: pretvorbu, sjećanje, novo rođenje svoga duha." Krist postaje gledan kao "odgojna, što znači kao izgrađujuća sila Kozmosa".⁶¹

George Trevelyan, engleski povjesničar, također pripada u pionire ideala New Agea. On se divi shvaćanjima Chardina i Spanglera, a svoje misli o Kozmičkom Kristu objavljuje u knjizi *Unternehmen Erlösung - Hoffnung für die Menschheit* (Pothvat Otkupljenja - Nada za čovječanstvo). I Trevelyan smatra da u očajničkom položaju naše kulture "nema spasenja osim u Kristu". Kod Travelyana je također ezoterički Krist spojen s povijesnim Kristom. Trevelyan u tome smislu govori ovako: "Iza fizičkog Sunca postoji i jedno duhovno Sunce, žarišna točka djelovanja Elohima, najviših bića du-

60 Usp. A. KUSIĆ, *Chardin - evolucionistički mističar kršćanske usmjerenosti*, u: "Obnovljeni život" 37(1982)2,200-225.

61 LEDERGERBER-BIERI, *nav. dj.*, str. 110-116, passim. Usp. D. SPANGLER, *New Age - Geburt eines Neuen Zeitalters*, Fischer, Frankfurt 1983, passim.

hovnog svjetla. Gospodara nad svim tim uviđa (erblickt) ezoteričko znanje u Kristu; druge religije nazivaju ga drugim imenima." S tim Kristom može se "stupiti u osobnu vezu". Kozmički Krist je "istovremeno osobni Otkupitelj, koji kuca na vrata srca...". U Kristu "po prvi put i jedan jedini put podnosi neko božanstvo čovječju smrt", i to božanstvo "hoće da se vrati natrag na zemlju. Podrijetlo Kristovo značilo je ulazak jednoga impulsa u umiruće tijelo Zemlje." "Tajna o novom dolasku Krista je najveća tajna našega vremena." Taj Krist, Bogočovjek Isus, međutim, više neće doći tjelesno kao što je to jednom bilo, nego će doći u duhovnom nanosu "kozmičkih Duhova". Taj dolazeći Krist jest "eterički Krist - nasuprot fizičkom Kristu iz Palestine". Tada će možda ipak nastupiti spajanje Neba s novom Zemljom: "Danas je čovječanstvo došlo do one točke evolucije, gdje može uspjeti prodor za nadvladavanje egoizma", a mi svi, građani nove Zemlje, "jesmo sustvaraoci u tome, što je uistinu Tijelo Kristovo".⁶²

Za New Age jedna je od važnih točaka učenja opće jedinstvo svih oblika energije, fizičkih i psihičkih. Spangler spaja čitavu evoluciju i nastanak Novoga doba s tzv. *Krist-energijom*, za koju kaže: "On, Krist je pogonska sila koja stoji iza svake evolucije, i on je proizvod te evolucije."⁶³ On, Univerzalni Krist, govori Spangler, "dao je idealima ljubavi, istine, služenja, milosrđa i mudrosti novi život i novu snagu, te nadahnute muškarce i žene, da se posvete tim idealima jakosti i ustrajnosti svojim životvornim uzorom... Krist je sami konačni cilj prirodne evolucije postojećih bića".⁶⁴ Te Spanglerove riječi podsjećaju na riječi *Teilharda de Chardina*, kad Chardin u pojavi Krista u ljudskome liku vidi proizvod evolucije, ovako o tome govoreći: "Iz cjelokupne evolucije emergira (*emergencija, kod Chardina*, znači: evolutivno pojavljivanje novih vrsta bića u Svemiru) Bog u našoj svijesti veći i nužniji nego ikada... Krist je dapače konačni cilj prirodne evolucije bića u svijetu."⁶⁵ To su Chardinove riječi! Preuzeo ih je Spangler u svoje ezoteričko učenje za izgradnju nove Zemlje po sh-

vaćanjima New Agea. Stoga Spangler o Kristu kao stvarateljskoj sili koja će oblikovati Novo doba govori kao o "povratku i novom očitovanju *Častrologijskog Vodnjaka - Krista*", i to ne u odnosu na posebne ljude, nego u odnosu na univerzalne događaje i principe, koji se očituju u svakom životu kao odgovor na promjenu toga novog ciklusa... Novo doba postoji u duhu Kozmičkog Krista, koji je njegov Gospodar". U toj epohi događa se "oslobođenje Kristovih energija, koje su došle na zemlju u vrijeme Isusa - takvo oslobođenje, koje predstavlja istinski povratak Kristov... Skupa s dodatnim *Čsilaskom*« energija Novog doba i njihova Upravitelja, Kozmičkog Krista, u poretku Vodnjaka, ideja novog Svijeta, nove Kulture, novog Neba i nove Zemlje bila je punjena energijom s kozmičkih površina na Zemlji".⁶⁶ Spangler govori dalje, kako je Krist prije dolazećeg Novog doba, nove Zemlje i novog Neba bio "daleki Bog, slika Ideala, koji se moralo moliti i prema njemu težiti". Ali "sada - on opet hoda među nama, promijenjen u eteričku energiju, a njegova prisutnost potiče eterički i spiritualni život svih onih koji se otvore u ljubavi i miru".⁶⁷

Spomenuto povezivanje Krista i horoskopskog Vodnjaka proturiječi kršćanskoj tradiciji, koja se već u II. vijeku borila protiv gnosticizma, jer je priznavao samo direktnu spoznaju (= gnosis), a nijekao je vjeru kao mogućnost božanske objave. Tako je gnostik Valentin (oko 150. god. po Kristu) učio da su sve stvari u svijetu samo *direktna zračenja* (= emanacije) iz Boga, postajući sve gorima što su udaljenije od Boga, dok na kraju postanu materijom, koja je počelo svega Zla. Nastavljajući u tom prahu, došao je Perzijanac *Mani* (216-277) do osnivanja gnostičke sekte "manihejzma", gdje su se oni "savršeni" odricali bra-ka i mesnog jela, kako bi se oslobodili od

62 LEDERGERBER-BIERI, *nav. dj.*, str. 120.

63 LEDERGERBER-BIERI, *nav. dj.*, str. 121-122.

64 LEDERGERBER-BIERI, *nav. dj.*, str. 121-122.

65 LEDERGERBER-BIERI, *nav. dj.*, str. 121-122.

66 LEDERGERBER-BIERI, *nav. dj.*, str. 122, 123.

67 LEDERGERBER-BIERI, *nav. dj.*, str. 122, 123.

“materijalnosti”. Ta struja došla je do naših krajeva u vjerovanju “bogumila”. Poistovjećivanje Boga i stvari u svijetu oštro su pobijali crkveni Oci, a Crkva ga nikada, pa ni danas, ne prihvaća. Navedene postavke učenja New Agea puno podsjećaju na staru gnozu (=samo “znanje”, a ne jednostavna “vjera”). Tako bi npr. ezoteričko i “znalačko” povezivanje horoskopskih razdoblja Ribe i nadolazećeg Vodenjaka s poviješću dogmatskog Spasenja po Kristu, po njegovu Križu i ponovnom dolasku, bilo to što po “eteričkoj tjelesnosti” Krista postaje “znalački” ili “gnostički” prihvatljivo, kao i razne informacije uz pomoć stanja transa i spiritističkih seansa.

ZAVRŠNI OSVRT

Ideologija New Agea je stanovito neobično viđenje svijeta, koje je nastalo “spajanjem najnovijih znanstvenih prinosa i drevnih poruka različitih mističkih tradicija, odnosno usklađivanjem ideja modernih oporbenih pokreta sa zaboravljenim sakralnim vjerovanjima” - kako to piše naš poznati sociolog i istraživač religija i religioznosti Jakov Jukić, u svojoj knjizi *Budućnost religije*⁶⁸. On navodi i razlog nemogućnosti točnijeg teorijskog određenja ideologije New Agea. Povezuje taj razlog sa svojom upravo navedenom mišlju, koju proširuje ovako: “To će novo viđenje istodobno obuhvatiti istraživanje ljudskoga mozga i njegovih sfera, psihodeličke učinke, skrivene moći duha, tibetanski budizam, tehnike *zena*, kršćanski ezoterizam, sufističku meditaciju, alternativnu medicinu, ekološku svijest, osjećaj svjetskoga zajedništva, spiritizam, mističku ekstazu, feminističku pobunu, reinkarnaciju, novu fiziku, hermetizam, mirotvorne pokrete, *spiritual healing*, akupunkturu, priznanje prava etničkim manjinama, makrobiotičku ishranu, okultizam, bioritam, *peak experiences*, astralne teme, borbu protiv gladi, horoskop, planetarne političke projekte, čudesna ozdravljenja, erotičko umijeće tantrizma, dinamičku psihologiju, astrologiju, vegetarijanstvo, dotičaje s vanzemaljcima, šamanistička putovanja, arhaički kult prirode, iskustvo smrti prije smrti, otkriće primitivnih kultura, teozofiju,

satanizam, *yoga* vježbe, otkriće magije, parapsihologiju i geodetske sile.”⁶⁹ Pisac naglašava kako se “neke od nabrojanih sastavnica nerijetko izdvajaju, da bi poslije postale neovisnim ideologijama. Druge su pak i prije toga bile već dobro oblikovani svjetonazori.”⁷⁰ U ovome prilogu bilo bi - u vezi s njegovim naslovom - nemoguće ulaziti u detaljnu kritičku razradu svega što je upravo nabrojano. Pisac ovog sastavka ograđuje se samo na obuhvatnu tvrdnju, koja može glasiti ovako: za kritičku obradu pojedinosti u shvaćanjima New Agea s obzirom na budućnost vjere, uključujući (ne)spojivost s kršćanstvom, ovdje - zbog opsežnosti i raznolikosti ideologijskih postavki New Agea - nije moguće ući u odgovarajuću analizu. Zbog toga prosudbu o pojedinostima prepuštamo čitaocima.

Pisca ovoga priloga može reći ovo: Slažemo se sa starim Tertulijanom, koji je - kao apologet kršćanstva - rekao “anima humana - naturaliter christiana (= čovječja duša - po naravi je kršćanska)”. Malko bismo proširili i rekli: kršćanstvo će sigurno živjeti dok god bude ljudi na zemlji, jer *čovječja duša, kao i tijelo, zahtijevaju: ljubav, pravičnost, jednakopravnost, čovjekoljublje, ispunjenje težnja za Istinom, Dobrotom i Ljepotom* - u svima njihovim usvijetnim i vansvijetnim uključnicama; kršćanstvo nikada neće propasti, jer nikada neće prestati te urođene potrebe čovjeka; među kršćanima naći će se uvijek “pravih” kršćana, koji će te ideale do savršenstva ostvarivati - što dokazuje da kršćanstvo nije svojevrsna “romantika”, nego “od Boga zadana dužnost aktivnog rada za dobro cjelokupnog čovječanstva”. Osim toga, uvijek će biti onih koji se ne slažu s kršćanstvom, jer će uvijek biti onih polovičnih ljudi koji su skloni u mnogim pitanjima izvlačiti samo poluistine, pa onda te “poluistine” pretvarati u cjelovite “istine”. S takvom vrstom “daltonizma” moramo se često pomiriti, pa i s takvim ljudima ostati do-

68 J. JUKIĆ, *Budućnost religije*, Matica hrvatska, Split 1991, str. 251.

69 *Isto*, str. 251 sl.

70 *Isto*, str. 252.

sljedni kršćanskim idealima Istine-Dobrote-Ljepote skupa s njihovim uključnicama što ih istovremeno diktira "istinoljubivost uma i dobrota srca". To dvoje skupa omogućit će nam da uočimo kako ima dosta kršćana koji nisu "kršćani", i kako ima dosta nevjernika koji su i ne znajući ipak "anonimni kršćani". Stoga, ne budimo nikada strogi suci, koji kao da jedva čekaju kad će zamahnuti nekom presudom. Budimo radije slika Krista, kad unatoč smrtnoj mucu govori: "Oče, oprosti im, jer nisu svjesni onoga što čine!" Pred vlastitom savješću radije češće ispitujmo same sebe: "Koliko ja, po *svojim nekršćanskim ispadima*, osobno *stojim na putu Isusu Kristu?!*" Ako bude puno tako savjesnih kršćana, onda će mnogi "anonimni kršćani" i sami postati javni kršćani. Imajmo stalno na pameti sliku: nije zlato sve što sija, ali - nije ni rđa sve što je, možda i našom krivnjom, zasjenjeno i zamračeno.

Za lakše snalaženja čitalaca u zauzimanju osobnoga stava rekli bismo s izvrsnim sociologom religije, *Jakovom Jukićem*, završno: Ako se oljušte sporednosti, onda možemo ideologiju New Agea svesti na pet bitnih oznaka:

- *holističku* (= cjelinska): stvari u međusobnoj povezanosti skupa čine jedno veliko *Sve*, u kojemu svaki djelić djeluje na druge dijelove; makrokozmos i mikrokozmos su istog uređenja;

- *ekologističku*: Zemlja je živa zbiljnost, koja je razumna i osjetljiva na čovjekovu nježnu brigu, ali i na njegovu surovost uništavanja;

- *androginičnu*: u svakom biću obitkuje se jedinstvo ženskosti i muškosti, što ne dopušta diskriminaciju spolova;

- *mističnu*: ono "sveto" treba da bude - kao nazočno - postivano u svakoj stvari i u svim trenucima svakodnevnog života;

- *planetarnu*: svaka je osoba, premda ukorijenjena u svojoj mjesnoj kulturi, ipak pozvana da se otvori u planetarnim dimenzijama pripadnosti cjelokupnom čovječanstvu⁷¹.

Svaki ozbiljan i savjestan čovjek, posebno kršćanin, dužan je - dobro razmislivši - osobno zauzeti stav prema takvim sveobuhvatnim maksimama i zakonima življenja i djelovanja.

71 *Isto*, str. 253.